

A szovjet filmművészet könyvnek is beillő folyóirata, az Iszkussztvo Kino, évtizedek óta a világ négy-öt vezető szaklapja közé tartozik. Cikkei, tanulmányai a szakembernek is, a film iránt érdeklődő nagyközönségnek is sok újat, figyelemre méltót nyújtanak. Áttekinti az egész világ filmtermését, figyelemmel kíséri mind a szovjet, mind a külföldi filmeket és bíráló tevékenysége, elméleti állásfoglalása, munkatársainak kutatómunkája minden ország filmművészetére vizsgálható.

Januári számában érdekes magyar vonatkozású adatot közöl: Korda Sándornak Eisensteinhez írott levelét. A levél jól megvilágítja, nem csupán Eisenstein nagyságát és jelentőségét, hanem Korda Sándor művészi alkotó módszerét is. A levél 1943. június 5-ről kelt. Korda a Háború és Béke megfilmesítését tervezte, de mielőtt Orson Wellessel, akit társrendezőül és Pierre alakítóként szemelt ki, az előkészítő munkába fogott volna — *tanácsot kért Eisensteintől*. Eisenstein tanulmányt írt Korda számára, ebben kifejtette nézeteit a Tolsztoj-regény rendezésével kapcsolatban és elküldötte azt Korda Sándornak. 1943: javában tart a háború, a levélváltás igen körülményes, Kordának tehát igazán nem lett volna »udvarias« kötelessége kikérni egy másik rendező tanácsait. De ő megtette; példát mutatott nála jóval kisebb jelentőségű rendezőknek is a művészi együttműködésre. Köszönő levelében bemutatja Eisensteinnek a fiatal Orson Wellesst, majd így ír: »Welles és én nagyra értékeljük hasznos, bölcs tanácsait és mindketten tudjuk, hogy ha sikerül majd jó filmet készítenünk Tolsztoj halhatatlan művéből, azt Önnek köszönhetjük. Jelentőségteljes ténynek tartom, hogy egy film Angliában, brit szakemberek közreműködésével, amerikai rendező munkája és egy nagy

orosz rendező tanácsai alapján készül.« Ennyit hazánkfíáról. A sok érdekes név közül talán *Pirandello* neve kelthet még meglepetést, aki köztudomásúan melegen érdeklődött a filmművészet iránt (forgatókönyveken kívül regényt is írt a filmről) és aki 1932. június 4-én a fasiszta Olaszországból számol be Eisensteinnek forgatókönyvéről, mely az olasz munkások életét választotta témájául. A folyóirat nem közöl adatokat, de szerintem nyilvánvaló, hogy *Walter Ruttmann* »Acél« című filmjéről van szó, mely 1933-ban készült el, s melynek forgatókönyvét Pirandello írta. Két acélgári munkás szerelméről és tragédiájáról szól a film. S ha már irodalomra terelődött a szó, fordítsuk figyelmünket a lap márciusi számában közölt tanulmányra — Vajszfeld tollából —, mely eddig ismeretlen adatokat közöl Gorkijnak és a filmnek kapcsolatairól. Az általános nézet szerint — írja a szerző — Gorkij általában udvarias idegenkedéssel viseltetett a filmművészet iránt. E cikkből viszont világosan kitűnik, hogy Gorkij rendkívüli érdeklődéssel fordult a film felé, 1904 óta rendszeres mozilátogató, sőt az első világháború kitörése előtt filmvállalatot szándékozott létesíttetni. Számomartott minden jelentős alkotást és a forradalom győzelme után is, minden külföldi útján tájékozódott a filmművészet helyzete és a legújabb művek felől. Gorkij nagy jövőt jósolt a filmművészetnek; ez ma már persze közhely, de 1920 körül egy világhírű író szájából szokatlan nyilatkozat. Érdemes ezzel Móricz Zsigmondnak nemrégiben publikált nyilatkozatait — (Film, Színház., Muzsika, 1958. 16. szám, 28. oldal) —, valamint Pirandello tevékenységét összehasonlítani, továbbá arra gondolni, hogy Franciaországban van már filmrendező-filmíró akadémikus is Cocteau személyében és láthatjuk: az igazi nagy írók mennyire meglátták ennek az új művészetnek jelentőségét és mennyire *nem saját regényeik illusztráló lehetőségeként* fogták föl!

Érdekes az a vita is, amit kilenc

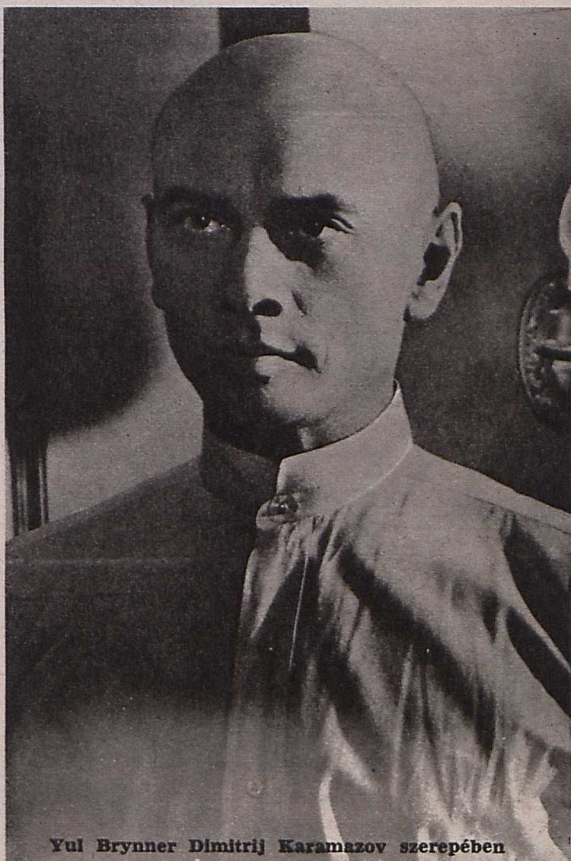
szakember folytat a folyóiratban — illetve egy nyilvános vitán — a »Múló évek« című filmről. (Szegelej és Kulidzsanov alkotása.) Magán a tényen kívül, hogy tudniillik egymás után közlik kilenc kritikusi véleményét, különösen Donszkoj nyilatkozata érdekes, aki összehasonlítja ezt a filmet Kalatozov »Szállnak a darvak« című alkotásával, s azzal szemben ezt a »Múló évek« című filmet tartja jelentősnek. Figyelemre méltóak indokai, bár vitathatók: szerinte ugyanis Kalatozov a »Szállnak a darvak«-ban a montázst, a metaforát, a szimbólumokat használta, s ezek a képi szimbólumok »idejétmúlta eszközök«,

melyeket Kalatozov múzeumból vett elő; míg Szegelej és Kulidzsanov filmje abszolút tiszta, egyszerű képsoraival és jövő útját mutatja. Nagyon érdekes Donszkoj véleménye már csak azért is, mert hajdan ő maga is élt az általa elvetett eszközökkel és mert Kalatozov módszereit mindenki újként üdvözölte; inkább csak a mondanivalón vitáztak. Kétségtelen azonban, hogy van most a filmrendezők körében bizonyos törekvés a dolgok végtelenül egyszerű előadására. (De Sica: A sorompók lezárulnak, A tető.) Donszkoj emellett a stílustörekvés mellett tört lándzsát

NEMESKÜRTY ISTVÁN

DOSZTOJEVSZKIJ AMERIKAI FILMEN

Az amerikai filmgyártást Dosztojevskij világszerte ismert remekművének, a »Karamazov testvérek«-nek filmváltozata képviseli Cannesban. Richard Brooks, a film rendezője és forgatókönyv írója a nyugati kritikák szerint — igen nagy hűséggel mentette át vászonra Dosztojevskij alakjait és történetét. Egyes kritikusok szerint a forgatókönyv hosszú esztendők óta a leg sikerültebb átültetése irodalmi remekműnek a film világába. Különösen dicsérik Brooks színészválogató munkáját, mindenekelőtt Yul Brynert, Dimitrij Karamazov életrekeltőjét és Maria Schell-t, aki Grusenka szenvedélyektől izzó és megrázó szerepének eljátszásával nyújt maradandó alakítást. Kátyját Claire Bloom játssza. A többi szereplő Lee J. Cobb (Fjodor Karamazov), Richard Basenhart (Ivan Karamazov), Albert Salmi (Snerdjakov).

Yul Brynner Dimitrij Karamazov szerepében